

Газуда Л. М.

доктор економічних наук,
доцент, професор кафедри економіки і підприємництва
Ужгородського національного університету

Довба І. В.

викладач кафедри бізнес-адміністрування,
маркетингу та менеджменту
Ужгородського національного університету

Gasuda L. M.

Doctor of Economic Sciences Docent,
Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship
SHEI "Uzhhorod National University"

Dovba I. V.

Lecturer of the Department of business administration,
marketing and management
SHEI "Uzhhorod National University"

ДЕРЖАВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Анотація. У статті представлено результати аналізу особливостей розвитку інноваційно активних країн світу та їх регіонів шляхом порівняння їхнього інноваційного розвитку та форм його державного регулювання. Сформовано рейтинг найбільш інноваційних країн світу, які перебувають на різних рівнях економічного розвитку. Розглянуто особливості державного регулювання інноваційного розвитку регіонів у Швейцарії, Нідерландах, Швеції, Великобританії, США, Данії, Німеччині та інших країнах. За результатами узагальнення зарубіжного досвіду сформульовано напрями вдосконалення державного забезпечення інноваційного розвитку регіонів України.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, інноваційно активні країни та регіони, розвиток регіону, зарубіжний досвід, державне забезпечення інноваційного розвитку регіону.

Вступ та постановка проблеми. Забезпечення інноваційного розвитку економічної системи, як засвідчує досвід зарубіжних країн, зумовлює необхідність формування значного інноваційного потенціалу, який у цілому є сукупним інноваційним ресурсом, що накопичується у процесі суспільного розвитку. Вагомою є його роль у підвищенні рівня доходності суб'єктів господарювання у різних сферах і видах економічної діяльності. З огляду на це, виникає необхідність дослідження проблемних питань забезпечення інноваційного розвитку регіонів передусім на основі державної підтримки, а також оцінювання і порівняння інноваційного потенціалу України та зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень інноваційного потенціалу регіонів зарубіжних країн загалом представлені у працях таких науковців, як Н. Кобельчук [1], Н. Соломатина [2], Н. Васильєва [3], В. Кавура [3], А. Напалков [4] та ін., де висвітлені теоретичні основи інноваційного потенціалу промислових регіонів. Проте низка питань вимагає додаткових досліджень.

Метою роботи є оцінювання державного забезпечення інноваційного розвитку в провідних країнах світу, а також узагальнення їхнього досвіду для можливості впровадження його у процесі функціонування національної економіки.

Результати дослідження.

Сучасні тенденції розвитку зарубіжних країн – лідерів у сфері інновацій демонструють постійне зростання ролі окремих територій, міст і регіонів як дедалі активніших суб'єктів інноваційної діяльності та безпосередніх учасників програм регіонального та національного інноваційного розвитку. З іншого боку, чимало ініційованих та підтриманих останнім часом у зарубіжних країнах проектів у

частині державного забезпечення в суспільно-соціальній сфері мають інноваційний характер. Це закономірно підвищує інтерес до аналізу можливостей інноваційного розвитку українських міст і регіонів на основі застосування механізму державного забезпечення.

Інноваційний розвиток підприємств і регіонів є вагомим складником національного багатства. У процесі оцінювання інноваційного потенціалу важливо дослідити не лише його наявність, а й збалансованість структури, а також достатність рівня його розвитку. У науковій літературі під інноваційним потенціалом національної економіки розуміється сукупність наукових, кадрових, фінансових, техніко-технологічних та інших ресурсів, необхідних для здійснення інноваційних процесів в економіці [1, с. 120].

Світовий досвід засвідчує, що інноваційному розвитку вирішальною мірою сприяють здійснення всебічної підтримки господарюючих суб'єктів у сфері інноваційної діяльності, створення умов для просування й упровадження інновацій, а також комплексу державних і приватних інноваційних проектів, кожен з яких здатний забезпечити технологічний прорив у відповідній галузі [2, с. 263].

У процесі дослідження нами виявлено, що у менш розвинених країнах успішний перехід до інноваційної моделі функціонування національної економіки можливий лише за умови реформування економічного середовища у цілому на основі докорінної перебудови господарського механізму країни. Регулювання інноваційного процесу повинно відбуватися адекватно національним умовам, які мають як загальні, так і специфічні риси порівняно з інституційним складником впроваджуваної інноваційної програми [3, с. 75]. Рейтинг окремих найбільш інноваційних країн представлений у табл. 1.

Таблиця 1

Рейтинг найбільш інноваційних країн світу

Країна	Місце в рейтингу		
	2016	2017	2018
Країни Західної Європи			
Австрія	20	20	21
Бельгія	23	27	25
Великобританія	3	5	4
Німеччина	10	9	9
Греція	40	44	42
Данія	8	6	8
Ірландія	7	10	10
Іспанія	28	28	28
Італія	29	29	31
Кіпр	31	30	29
Люксембург	12	12	15
Мальта	26	26	26
Нідерланди	9	3	2
Швейцарія	1	1	1
Норвегія	22	19	19
Португалія	30	31	32
Фінляндія	5	8	7
Франція	18	15	16
Швеція	2	2	3
Країни Східної Європи			
Болгарія	38	36	37
Угорщина	33	39	33
Польща	39	38	39
Словаччина	37	34	36
Словенія	32	32	30
Румунія	48	42	49
Хорватія	47	41	41
Чехія	27	24	27
Пострадянські країни			
Латвія	34	33	34
Литва	36	40	40
Естонія	24	25	24
Україна	56	50	43
Росія	43	45	46
Інші країни			
США	4	4	6
Бразилія	69	69	64
Китай	25	22	17
Південна Корея	11	11	12
Сінгапур	6	7	5

Джерело: сформовано за [4]

У новій версії щорічного рейтингу найбільш інноваційних країн світу Global Innovation Index Україна станом на 2018 р. піднялася на сім позицій – з 50-го на 43-є місце [4].

Загалом у рейтингу Global Innovation Index представлено 126 країн. За даними статистики, останні кілька років Україна активно поліпшує власні позиції.

У 2017 р. країна займала 50-ту сходинку рейтингу, у 2016 р. – 56-ту, а в 2015 р. – 64-ту. Отже, за три останні роки Україні вдалося піднятися більш ніж на 20 позицій.

П'ятірка країн, які найбільш ефективно використовують інновації: Швейцарія (лідер рейтингу восьмий рік поспіль), Нідерланди, Швеція, Великобританія, Сінгапур. На 6-му місці – Сполучені Штати Америки. У топ-десятьку увійшли також Фінляндія, Данія, Німеччина та

Ірландія. Китай знаходиться на 17-му місці, вперше увійшовши в топ-20.

Росія опинилася на 46-му місці, опустившись на одну позицію за останній рік. Сусідні з Україною країни зайняли такі позиції: Польща – 39-ту, Молдова – 48-му, Білорусь – 86-ту [4].

Укладачі рейтингу оцінюють ситуацію у сфері інновацій у 126 країнах світу за різними показниками. Global Innovation Index включає кілька десятків показників, згрупованих у семи розділах. Ці показники комплексно характеризують інноваційний розвиток країн світу, які перебувають на різних рівнях економічного розвитку. Автори дослідження вважають, що успішність економіки пов'язана як із наявністю інноваційного потенціалу, так і умов для його втілення, тому Індекс розраховується як зважена сума оцінок двох груп показників [5]:

1) наявні ресурси й умови для проведення інновацій (Innovation Input), де входять інститути; людський капітал і дослідження; інфраструктура; розвиток внутрішнього ринку; розвиток бізнесу;

2) досягнуті практичні результати здійснення інновацій (Innovation Output), а саме: розвиток технологій і економіки знань та результати творчої діяльності.

Нині окреслюють три типи моделей інноваційної діяльності розвинених країн із такою орієнтацією на [3, с. 77]:

1) лідерство в науці, реалізацію великомасштабних цільових проектів, що охоплюють усі стадії науково-виробничого циклу, як правило, зі значною часткою науково-інноваційного потенціалу в оборонному секторі (США, Англія, Франція);

2) поширення нововведень, створення сприятливого інноваційного середовища, раціоналізацію всієї структури економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

3) стимулювання нововведень шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості до досягнень світового науково-технічного прогресу, координацію дій різних секторів у галузі науки і технологій (Японія, Південна Корея).

Характерною рисою «активної» підгрупи країн – експортерів інновацій є можливість забезпечити їхній розвиток передусім за рахунок внутрішньої науково-дослідницької та техніко-технологічної бази. Однак це не означає відмови від придбання більш прогресивних розробок з-за кордону. Частка інноваційного імпорту вища у невеликих держав (Бельгії, Данії та ін.), а також у менш економічно розвинених «старих» членів ЄС (Іспанії, Португалії та Греції). Найменша залежність від такого імпорту – у США, де зосереджена більша частина світових високотехнологічних розробок (як у рамках розміщених на їх території ТНК, так і в незалежних від них дослідницьких центрах). Саме це дає змогу США диктувати інноваційну політику не тільки менш технологічним країнам, а й частково іншим уже високотехнологічним учасникам цієї групи [3, с. 77]. Особливості державної підтримки інновацій в інноваційно активних країнах світу та їх регіонах подано в табл. 2.

Оцінювання особливостей державної підтримки інновацій у зарубіжних країнах та їхніх регіонах (табл. 2) дає можливість стверджувати, що державне забезпечення інноваційного розвитку регіонів доводить актуалізацію стимулювання інноваційного розвитку регіонів і міст завдяки впровадженню нових технологій, підтримці університетів, компаній, регіональних центрів із раціональним використанням наявних ресурсів та можливостей.

Державна підтримка інновацій в інноваційно активних країнах світу та їх регіонах [6, с. 94]

№	Країна	Особливості та форми підтримки інновацій	Регіони	Особливості регіональної системи підтримки інновацій
1	2	3	4	5
1	США	Безоплатне використання обладнання і наукових лабораторій держави; авансові платежі по замовленнях; пільгові умови на покупку сировини і матеріалів; податкові пільги на прибуток корпорацій; довгострокова амортизація основних фондів	Інноваційно активні регіони: Флорида, Техас, Меріленд, Арізона, Аляска, Каліфорнія, Колорадо, Нью-Йорк	Високий рівень розвитку інновацій зумовлений великою кількістю університетів і коледжів. У штатах надаються податкові пільги, а також гранти за такими програмами, як Small Business Innovation Research (SBIR) і Small Business Technology Transfer (STTR)
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Небраска, Пенсільванія, Алабама, Мінесота, Канзас, Луїзіана, Міссісіпі, Оклахома	Форма підтримки полягає у допомозі під час проектування і розроблення нових продуктів через експертів і сучасне обладнання. Здійснюється також допомога в побудові бізнес-стратегії і складанні бізнес-планів, формуванні служби підтримки для проекту. Є грантова допомога
2	Швейцарія	Розвинені науково-технічні парки, в основі яких лежать приватні підприємства, а також університети. Трансфером технологій на ринок займаються агенти з просування інноваційних проектів	Інноваційно активні регіони: Північно-Західна Швейцарія, Цюріх	У цих регіонах розміщуються кластери з великою кількістю працівників і наукових організацій
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Східна Швейцарія	Створення бізнес-інкубаторів, розвиток системи наставництва над проектом. Підтримка інновацій поза межами певного регіону
3	Південна Корея	Фінансування конкретних проектів. Розвинені бізнес-інкубатори. Корейська асоціація технопарків розосереджена по країні. У політиці Південної Кореї простежується єдиний базовий план дій	Інноваційно активні регіони: Хатки, Сеул, Гангвон	Децентралізована підтримка малих і середніх підприємств. Розвиток індустріальних комплексів у регіонах, у яких працюють регіональні агенти з просування інновацій
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Теджон, Кванджу	Відсутність державного фінансування технопарків. Невеликий обсяг грантової підтримки
4	Швеція	Державне субсидування, тісна співпраця з великими національними компаніями. Наявність мережі бізнес-інкубаторів, технопарків. Свобода університетів у реалізації результатів інтелектуальної діяльності	Інноваційно активні регіони: Стокгольм, Центральна і Східна Швеція	Тісна співпраця з університетами. Різна підтримка проекту – від концептуальної розробки до виходу на ринок
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Північ Середньої Швеції	Інноваційна система формується навколо кількох форм підтримки в кластерах, співпраці з регіональними ВНЗ та інноваційними платформами
5	Німеччина	Велика роль держави в інноваційній системі, що складається з фінансової підтримки наукових досліджень та інноваційної діяльності з боку уряду	Інноваційно активні регіони: Баден-Вюртемберг, Байєрн, Берлін	Наявність розвинених технопарків, допомога в ліцензуванні та патентуванні, грантова підтримка
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Бранденбург, Мекленбург-Форпоммерн	Гранти для стартап-організацій, тісна співпраця університетів і підприємств, розвиток кластерів
6	Велико-британія	Велика увага приділяється проектам громадського сектору. Розвиток попиту на інноваційну продукцію держава здійснює через програму Small Business Research Initiative. У країні застосовуються податкові пільги	Інноваційно активні регіони: Східна Англія, Південний Схід, Південний Захід	Грантова підтримка інновацій, гнучкий механізм надання оренди приміщень, допомога у вирішенні питань, доступ до спеціального обладнання, допомога в постачанні інноваційної продукції
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Північна Ірландія	Програми з підвищення кваліфікації працівників інноваційних компаній, співпраця між організаціями, допомога в пошуку інвесторів
7	Фінляндія	Реалізація державної інноваційної політики з урахуванням особливостей розвитку регіону. Розвиток інновацій відбувається завдяки бізнес-інкубаторам, консалтинговим фірмам і технопаркам	Інноваційно активні регіони: Південна Фінляндія, Південна Остроботнія	Розвинені технопарки, підтримка конкретних галузей, специфічних для кожного регіону. Розвинені кластери, які включають усі шаблі розробок і виробництва
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Аландські острови	Державна підтримка через гранти та пільги певних галузей економіки, а саме судноплавства і туризму

1	2	3	4	5
8	Нідерланди	Інноваційна політика характеризується нерівномірною підтримкою регіонів країни: регіони-лідери у сфері економіки отримують велику державну інноваційну підтримку, ніж менш розвинені північні регіони	Інноваційно активні регіони: Утрехт, Північна Голландія Північний Брабант, Лімбург	Тип підтримки різниться залежно від потреби галузі і дорожньої карти розвитку кожного сектору. Крім фінансової підтримки підприємств, Нідерланди здійснюють програми зі стимулювання компаній на укладення контрактів з університетами на дослідження
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Фрісландія	Інноваційні центри підтримки інновацій, які підтримують різні напрями наукових досліджень і розробок, включають лабораторії і дослідні заводи
9	Японія	Держава надає пільгове кредитування, гранти, фінансову допомогу під час навчання персоналу, технічне консультування, компенсацію витрат на патентування і т. д.	Інноваційно активні регіони: Токіо, Осака і Кіото	Наявність регіональних кластерів. Грантова підтримка інновацій. Допомога в розробленні бізнес-планів, консультування на всіх стадіях проекту
			Регіони з низькою інноваційною активністю: Омута, Ото	Грантова підтримка інновацій, консультування

Сектор нових інноваційних компаній у регіонах України є основним джерелом нововведень, проте державна система підтримки недостатньо орієнтована на потреби інноваційного сегменту підприємництва. Нерозвинена і коопераційна мережа «наука й освіта – інноваційний малий і середній бізнес – великий бізнес», що перешкоджає поширенню знань із сектору досліджень і розробок та їх капіталізації в економіці промислового регіону. Найменш розвинуті інститути, що стимулюють зв'язки між науковими, навчальними організаціями й інноваційними фірмами, між великими компаніями і малим бізнесом [1, с. 123].

Узагальнення підходів до формування державної підтримки з інноваційного територіального розвитку засвідчує можливість упровадження окремих елементів у процес забезпечення перспективного розвитку національної економіки країни та її регіонів. Проте, на нашу думку, доцільним є формування власної інноваційної моделі регіонального розвитку на основі виокремлення дієвих підходів із досвіду зарубіжних країн.

Висновки. Отже, на основі дослідження зарубіжного досвіду державного забезпечення інноваційного розвитку можна зробити висновки, що для інноваційного вдосконалення регіонів України потрібно забезпечити: інтеграцію науково-технічної, інноваційної, інвестиційної, освітньої та виробничої діяльності; вдосконалення та становлення науково-технічних та інноваційних можливостей най-

більших вищих навчальних закладів, організацій науки та промисловості; залучення позабюджетних інвестицій («бізнес-ангелів») до розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності; підвищення обсягів розроблення та виробництва інноваційної продукції, конкурентоспроможної на зовнішньому та внутрішньому ринках; стимулювання активного розвитку суб'єктів науково-технічної та інноваційної діяльності та суб'єктів науково-технічної та інноваційної інфраструктури; розвиток міжрегіонального та міжнародного наукового, науково-технічного співробітництва; інтеграцію наявних у регіоні наукових та виробничих ресурсів та акцентування їхньої діяльності на пріоритетних напрямках розвитку регіону; перехід підприємств на активне інноваційне функціонування; підтримку місцевими регіональними органами влади розробок у галузі високих технологій для виробництва та виходу на внутрішні та зовнішні ринки; умови для залучення інвестицій в інноваційний сектор, поглиблення міжнародної інтеграції, розширення системи кадрового забезпечення інноваційної сфери, розвиток безперервної підготовки фахівців для інноваційно активних підприємств регіону на основі компетентнісного підходу; умови для формування інноваційного простору регіону, його привабливості для різних суб'єктів інноваційної діяльності та переходу до більш прогресивного технологічного укладу; захист результатів інтелектуальної діяльності на інституційній та правовій основі.

Список використаних джерел:

1. Кобельчук Н.М. Зарубіжний досвід інноваційного розвитку зовнішньоекономічного потенціалу регіону. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2012. № 2(18). С. 120–123.
2. Соломатина Н.А., Славнецкова Л.В. Анализ зарубежного опыта развития инновационных систем на региональном уровне. Изв. Саратов. ун-та. Экономика. Управление. Право. 2015. № 3. С. 263–270.
3. Васильева Н.Ф., Кавура В.Л. Модели инновационного развития экономики: зарубежный опыт реализации. Вестник Института экономических исследований. 2016. № 3. С. 74–82.
4. Global Innovation Index. URL: <http://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>.
5. Україна підросла на 7 позицій в рейтингу інновацій і обігнала Росію. URL: <https://mind.ua/news/20186624-ukrayina-pidroslo-na-7-pozicij-v-rejtingu-innovacij-i-obignala-rosiyu>.
6. Напалков А.А. Зарубежный опыт государственной поддержки инновационной деятельности в регионах. Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета. 2014. № 3. С. 86–101.

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА:
ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН**

Аннотация. В статье представлены результаты анализа особенностей развития инновационно активных стран мира и их регионов путем сравнения их инновационного развития и форм его государственного регулирования. Сформирован рейтинг самых инновационных стран мира, находящихся на разных уровнях экономического развития. Рассмотрены особенности государственного регулирования инновационного развития регионов в Швейцарии, Нидерландах, Швеции, Великобритании, США, Дании, Германии и других странах. По результатам обобщения зарубежного опыта сформулированы направления совершенствования государственного обеспечения инновационного развития регионов Украины.

Ключевые слова: инновация, инновационное развитие, инновационно активные страны и регионы, развитие региона, зарубежный опыт, государственное обеспечение инновационного развития региона.

**STATE SUPPORT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE REGION:
EXPERIENCE FROM FOREIGN COUNTRIES**

Summary. The article presents the results of the analysis of the peculiarities of the development of innovative-active countries of the world and their regions by comparing their innovative development and forms of public administration. The rating of the most innovative countries of the world, which are at different levels of economic development, is formed. Features of state regulation of innovative development of regions in Switzerland, the Netherlands, Sweden, Great Britain, the USA, Denmark, Germany and other countries are considered. As a result of the generalization of foreign experience, the directions of improvement of the state provision of innovative development of the regions of Ukraine are formulated.

Key words: innovation, innovative development, innovative active countries and regions, development of the region, foreign experience, state support for innovative development of the region.